

Metoderapport

«Tiggermesteren»

Organiserte tiggernetverk innlosjert hos hushai med kommunal leieavtale

1. **Innsendere:** Nilas Johnsen (journalist og reportasjeleder for serien), Tri D. Nguyen, Nina Johnsrud, Trine Andreassen, Else Gro Ommundsen.

2. **Tittel:** «Tiggermesteren»

3. **Publisert:** 10 artikler publisert i Dagsavisen fra 10. februar til 26. juni.

4: **Redaksjon:** Dagsavisen, Møllergata 39, 0179 Oslo, Pb. 1183 Sentrum, 0107 Oslo. Telefon: 22998000

5: **Kontaktperson:** Nilas Johnsen: 22998128/99626463. Adr.: ved Dagsavisen. E-post: nilas.johnsen@dagsavisen.no

6. Redegjørelse for arbeidet:

A) **IDEEN FORMES:**

De siste årene har det kommet stadig flere utenlandske tiggere til Oslo, særlig på sommertid. I fjor kom det også mange utenlandske tiggere på vinterstid. Vi ønsket å sette søkelyset på hvordan disse tiggerne var organisert, og sette deres økte tiggervirksomhet i Oslo i sammenheng med at tiggerforbudet nettopp var blitt opphevet.

Det resulterte i et oppslag som sto på trykk i Dagsavisen 10. februar (**vedlegg 1**), som viste litt om hvordan tiggerne organiserte sin virksomhet og som ble toppet med et utspill fra byrådsleder Erling Lae og politiet som oppfordret Oslo-borgere til å slutte å gi til utenlandske tiggere.

Politirapporter, norske tiggere, samtaler med utenlandske tiggere og observasjon var kildene til denne saken. Oppslaget ble fulgt opp med en artikkel dagen etter, der justisminister Knut Storberget ba politiet gjøre mer for å ta bakmennene som organiserte tiggerne, og uttalte at regjeringen ville jobbe

for å utvide loven mot menneskehandel til å inkludere bakmenn som «utnytter og forleder andre til tiggning» (**vedlegg 2**).

Under arbeidet med disse to sakene fikk vi tips om at de utenlandske tiggerne i Oslo var godt organisert og samarbeidet i store grupper under ledelse av én eller flere pengeinnsamlere. Deres tiggerkopper ble jevnlig tømt, og deres utplasseringer ble nøye fordelt. De ble også kjørt ut i en stor varebil om morgenen, og dro mot Ljan med kollektivtransport i samlet tropp om kvelden.

Dette fikk vi tips om fra politiet, fra norske tiggere som hadde observert det, og i tillegg hadde en av avisens journalister selv sett tiggerne dra i samlet tropp på vei hjem fra sentrum. Gatemusikanter fra Romania bekreftet overfor oss at de samarbeidet og reiste sammen med tiggerne, men ville ikke fortelle inngående om det.

Tipset passet også overens med informasjon vi hadde fått gjennom tidligere artikler om utenlandske tiggerne, og gjennom flere års arbeid med trafficking. I en rapport fra Europol ble det også nevnt at store tiggergrupper reiste rundt i Europa. Europol la til grunn at disse var godt organisert, og mente fenomenet måtte ses i sammenheng med grenseoverskridende menneskehandel, uten at det var bekreftet.

En samtale med den rumenske journalisten Paul Radu, som deltok på SKUP i fjor, ga også nyttig innsikt i hvordan rumenske tiggere som tilhører Romani-folket (sigøynere) ofte blir utnyttet av bakmenn.

B) Den sentrale problemstillingen: Lengre research ga altså sterke indikatorer på at de utenlandske tiggerne i Oslo reiste sammen og ble styrt av bakmenn. Vi ville finne ut om vi kunne finne denne «tiggermesteren», og om vi kunne skaffe billedbeviset av at tiggernes penger ble samlet inn.

Vi ville videre undersøke hvor tiggerne bodde og hvem de leide husrom fra. Samarbeidet eventuelle «tiggermestere» på noe vis med norske bakmenn? Vi hadde også fått vage tips om at utenlandske tiggere leide seg inn hos kyniske norske hospitshaier. Kunne vi bevise det?

Vi ønsket ikke å henge ut de utenlandske tiggerne, men vise hvordan de er organisert, og hvordan de eventuelt ble utnyttet. Blant tiggerne reiser det også mange mindreårige barn, som går glipp av skolegang fordi de tigger.

C) Endringer underveis: Vi endret ikke fokus underveis, men måtte ta en rekke praktiske avgjørelser om hvordan vi kunne nøste opp tiggernetverket og få eventuelle bakmenn/bakkvinner i tale. Etter hvert som vi fikk ny informasjon, måtte vi justere/endre mål og metoder. Vi kunne ikke gå videre med saken før vi hadde skaffet oss bildene som beviste at det fantes en «tiggermester». Når vi hadde de bildene kunne vi følge sporet videre til eventuelle bakmenn.

D) Slik jobbet vi:

TIGGERMESTEREN:

Vi skaffer billedbeviset:

Allerede før vi begynte arbeidet med hovedserien (**vedlegg 3-7**), satt vi altså på mye informasjon om hvordan tiggernetverkene fungerte. Vi begynte å jobbe med billedbeviset. Vi dro ut med kamera for å observere tiggerne over flere dager. Vår reporter skulle forsøke å framstå som en turist og følge med på avstand. Vi fulgte forskjellige tiggere i løpet av dagen, men oppholdt oss minst en time nær hver tigger.

Etter to dager med observasjon på avstand var det klart at vi hadde identifisert «tiggermesteren», i hvert fall innsamleren, som viste seg å være en kvinne. Vår reporter fulgte også på kveldstid etter en gruppe av tiggerne hjem til et slitt hus på Ljan. Der bodde både tiggere, blomsterselgere og gatemusikanter sammen. Fra naboer fikk vi vite at de alle var sigøynere fra Romania som bodde og reiste sammen. Vår reporter intervjuet også noen av tiggerne, som lot seg avbilde anonymt, men som avviste at det fantes en «tiggermester».

Etter vi hadde dette klart for oss dro vår reporter ut igjen sammen med fotograf. Over ytterligere to dager fulgte vi dem på gata i løpet av dagen, på vei hjem om kvelden, og om morgenen på vei ut fra huset på Ljan. Vi hadde nå en rekke observasjoner og bilder som dokumenterte at tiggernes penger ble samlet inn, at de reiste sammen i en godt organisert tropp. Disse observasjonene, selve reportasjen, ble så skrevet sammen med informasjon vi hadde sikret oss gjennom research på forhånd, og et intervju med Oslos politimester Anstein Gjengedal. Det resulterte i oppslaget lørdag 20. mai (**vedlegg 3**).

I arbeidet med dette oppslaget hadde vi ett stort presseetisk dilemma: Skulle vi sladde bildene? Vi hadde forsøkt å ta kontakt med flere av tiggerne uten at de ønsket å snakke om det våre bilder tydelig beviste, nemlig at deres penger ble samlet inn. Vi hadde altså forsøkt å få dem i tale. Vi valgte derfor å ikke sladde bildene, med følgende begrunnelse: Det bildene viser er ikke ulovlig og foregår åpent i full offentlighet. Identifisering kunne forsvares, mens å sladde bildene kunne bidratt til økt mistenkeliggjøring.

Før vi satte saken på trykk, begynte vi å jobbe med en oppfølger til neste dag. Vi hadde forelagt våre funn og bilder til byrådsleder i Oslo Erling Lae og Justisminister Knut Storberget. På bakgrunn av de opplysningene lovet Lae nye politivedtekter som skulle gjøre organisert tigging ulovlig, noe Storberget lovet å støtte ham i. Lae foreslo også å utrede om tigging var å anse som økonomisk erverv og dermed ulovlig for utenlandske tiggere på turistvisum. Men både Lae og politimester Gjengedal ville helst ha et generelt lovforbud tilbake, det avviste Storberget kategorisk: Bare organisert tigging skulle slås ned på, loven var nettopp endret og tiggerforbudet fjernet, og det ville ikke bli gjeninnført.

Denne nyhetssaken sto på trykk søndag 21. mai (**vedlegg 4**). Storbergets budskap var for øvrig i tråd med vårt mål for serien: Vi ville vise hvordan de rumenske tiggerne fungerte som en organisert gruppe styrt av «tiggermestere», men vi ville ikke bidra til at et generelt lovforbud mot tigging ble gjeninnført.

TIGGERHUSET OG HOSPITSHAIE

Vi drar til tiggerhuset:

Del to av «hovedserien» begynte vi å jobbe med mandagen etter sakene om «tiggermesteren» sto på trykk. Under research før vi begynte med serien hadde vi fått vage tips om at utenlandske tiggere leide rom hos kyniske hospitshaier. Nå hadde vi en adresse til huset de bodde i, og vi hadde fått kontakt med noen av naboene der. Vi fant ut at huset fungerte som hospits, og eieren viste seg å være en av Oslos mest notoriske hospitseiere, Ove Thorvaldsen i OTT Eiendom. Vi begynte å grave i forholdene ved hospitsset, for å sjekke hvem som dekket regningene, og samtidig grave videre i hvordan tiggerne var organisert.

Fra en av naboene fikk vi gode tips som underbygd at tiggerne ble styrt av bakmenn: Det kom jevnlig utenlandskregistrerte biler til huset og samlet inn

penger, noe som førte til åpenlyse krangler. Naboene var også generelt oppgitt over tilstanden ved huset tiggerne leide rom i, og en av dem sendte oss flere bilder han selv hadde tatt som viste forfallet og den kummerlige tilstanden personene i huset bodde under.

Samme kveld dro vi til tiggerhuset på Nordstrand for å snakke med naboene og sjekke forholdene selv. Det falleferdige tiggerhuset lå i et fasjonabelt nabolag som vi antok muligens ville reagere sterkere enn andre nabolag i hovedstaden. Det viste seg at naboene som hadde sendt oss bilder, langt fra overdrev – og at huset hadde en mangeårig historie i forfall og innlosjering av narkomane sosialklienter. Det hadde blant annet utløst brann. Naboene mente også at nigerianske prostituerte hadde bodd der og drevet prostitusjon fra huset. Våre bilder tatt ved huset uken i forveien viste da også flere lettkledde afrikanske kvinner på vei ut i natten, samtidig som tiggertruppen returnerte.

Men ingen av naboene kjente de rumenske tiggerne selv – og de hadde et anstrengt forhold til dem, blant annet fordi klager om søppel hadde resultert i krangler. Mens vi var der oppe kom det en nordmann kjørende i drosje med en liten rumensk gutt som bodde i tiggerhuset. Han fortalte at han ofte ga gutten – eller de andre – skyss hjem fra sentrum når han så dem stå og vente på buss eller trikk. Hans lille sønn lekte også med denne gutten – og kvinnene i huset gjorde rent i huset hans. Denne naboen ble en unik muntlig kilde til informasjon, mot et løfte om anonymitet.

Han kjente til hvem som bodde i huset, hvilke roller de hadde seg imellom – hvem som betalte husleia, hvem de betalte husleia til og hvem som eide huset. Han hadde også observert at en bulgarsk registrert Mercedes hadde kommet og hentet penger – blant annet kvelden før. Han hadde hørt dem krangle åpenlyst om myntene som klirret.

Ifølge denne naboen var det sosialkontorene i Oslo som punget ut 15.000 kroner per person for alle som bodde i huset. Historien han fortalte hørtes for god ut til å være sann. Finansierte sosialkontorer tiggernes husleie?

Sosialkontorene betalte:

Vi visste vi at det nylig hadde gått ut et direktiv som forbød sosialkontorene i Oslo å sende husløse klienter på alt annet enn akutt plassering til denne adressen – samt til andre hus og leiligheter OTT Eiendom eide. I tiggerhuset visste vi at de samme personene hadde blitt boende i mange måneder. Vi begynte å kontakte Oslos mange sosialkontor for å sjekke om dette stemte.

Vi fikk også etablert et godt samarbeid med Manglerud politidistrikt som hadde fått mange klager på forholdene huset og jevnlig rykket ut dit. Men politiet hadde på langt nær det inngående kjennskapet til hva som foregikk i huset som Dagsavisen etter hvert bygde seg opp. RVs Erling Folkvord har i mange år jobbet for å undersøke hospitser i Oslo. Han forsynte oss med bakgrunnsinformasjon om Thorvaldsens tidligere praksis. Thorvaldsens forretningsidé var å leie ut en og samme leilighet til flere personer, men så leie ut hvert enkelt rom til skyhøy leie som sosialkontorene dekket.

Gjennom naboenes observasjoner fikk vi bekreftet vår opprinnelige teori om at tiggerne hadde en norsk bakmann, som ikke bare samarbeidet med den norske gårdeieren, men også ga penger videre til rumenske bakmenn som formidlet tiggere til Norge. Den norske bakmannen – som ikke selv tigget på gata – var eks-mannen til en av de rumenske kvinnene og het Robert Rydberg. Rydberg har i en årrekke vært en framtrедende talsperson i det norske Romani-miljøet. Rydberg samarbeidet tett med Thorvaldsen, og fungerte til tider som en slags forpakter. Det hevdet også naboene, og tiggerne bekreftet det. Thorvaldsen/Rydberg bagatelliserte dette samarbeidet.

Rydbergs eks-kone hadde gjennom ekteskapet fått norsk statsborgerskap og lovlig opphold i Norge. Hun fikk husleia dekket av sosialkontoret. Det samme hadde hennes søster og datter. Sammen fikk de sosialstøtte til seg selv og alle barna som bodde i huset – som de hevdet var deres egne. Kvinnen selv hevdet hardnakket overfor oss at de øvrige tiggerne var familie fra Romania som var på besøk hos henne, og at hun var forpliktet til å gi dem husrom. Sammen leide de ut den lille sokkelleiligheten på 20 kvadratmeter til 10-15 av sine landsmenn. I tillegg sov to eldre rumenske tiggere i et nedslitt krypinn på toppen av en garasje tilhørende huset. Bakken utenfor var deres toalett.

Hva de utenlandske tiggerne selv eventuelt betalte under bordet fikk vi ikke bekreftet. Men Thorvaldsen kunne ved fullt belegg i huset håve inn minimum 50.000 kroner i måneden, og få leien dekket av ulike sosialkontorer som betalte husleie og sosialstøtte. Imens bodde de rumenske tiggerne, blant dem barn, stuet sammen i kjelleren under uverdige forhold.

Det viste seg at OTT eiendom og Thorvaldsen hadde leieavtaler med flere bydeler, deriblant Gamle Oslo, bydel Nordstrand og bydel Østensjø. Dette til tross for at OTT Eiendom ikke hadde kvalitetsavtale med Oslo kommune. På bakgrunn av våre første artikler, som identifiserte huset, og klager fra naboene, var både kommunen og politiet allerede varslet. Dagen etter at Dagsavisen avslørte at sosialkontoret betalte husleia, varslet bydelen full befaring – med Dagsavisen på slep.

Før vi satte sakene på trykk begynte vi å legge press på kommunen for å få en forklaring på hvordan det var mulig at Thorvaldsen fortsatt fikk husleie dekket av sosialkontorer. Fra byrådsavdelingen ble det bestridt. Det ble antydnet at hvis dette hadde skjedd måtte det være gjennom utro tjenere ved sosialkontoret. Men vi hadde beviser som ikke kunne benektes. Dermed lovet byrådsleder Erling Lae selv å gripe inn i saken og sørge for at Thorvaldsen ble svartelistet, og at alle hans beboere fikk tilbud om andre steder å bo.

En av kveldene mens vi jobbet med sakene ble vi invitert opp til tiggerne for å få deres versjon. Tiggernes norske «hjelper» (som han kalte seg selv), Robert Rydberg, og hans rumenske eks-kone Maria Rydberg, sto da fram med navn. Vi fikk en oppvisning i Romani-kultur i form av dans og trekkspillmusikk. Tiggerne avviste at det fantes noen som organiserte dem, og støttet Maria Rydbergs versjon av at de var på besøk og bodde gratis. Men de kalte både Robert Rydberg og Thorvaldsen for «sjefen». Dagen etter ville de ikke fortelle mer, etter påbud fra «sjefen».

Vi trykker sakene:

Våre funn rundt «tiggerhuset» og hospitseier Thorvaldsen ble så satt på trykk i tre saker, publisert fredag 26., lørdag 27. og søndag 28. mai (**vedlegg 5,6,7**). Vi hadde nå bevist at de rumenske tiggerne ble organisert, at de som organiserte dem hadde nær kontakt med norske bakmenn, og at de hadde losji under uverdige forhold i et hospitshus som fikk dekket husleien gjennom Oslo kommune.

Både byrådslederen og justisministeren hadde lovet å gripe inn i forhold til organisert tigging, og hospitseier Thorvaldsen var blitt svartelistet av kommunen. Den rumenske kvinnen med norsk oppholdstillatelse ble skaffet en stor leilighet i sentrum. Bydelsdirektøren lovte personlig å følge henne opp og forsikre seg om at ikke også den ble befolket med nye tiggere – eller framleid til andre enn kvinnen.

Vi hadde to dilemmaer rundt siste del av tiggerserien: Som et resultat av våre artikler måtte de rumenske tiggerne flytte ut. Ble de nå overlatt til en enda verre skjebne? De avslo å la oss følge dem videre. Deres turistvisum var uansett i ferd med å gå ut, og de var på vei ut av landet.

Vi hadde også fått vite at en 12 år gammel Romani-gutt fra Spania var blitt forlatt av sine foreldre og bodde «alene» i huset, mens han tigget på dagtid. Vi slo fra oss å lage en reportasje om ham, av hensyn til hans unge alder. Derimot informerte vi bydelsdirektøren om guttens skjebne. Barnevernet grep straks inn og tok ansvar for gutten.

ETTERSPILLET

7. Tidsbruk: Det ble jobbet mye og lenge med denne serien, våre begrensede ressurser tatt i betraktning. Research og bakgrunnsinformasjon ble innhentet gjennom lang tids jobbing, og gjennom arbeidet med sakene som sto på trykk i februar. De sakene plantet ideen, som fikk modne seg helt fram til mai mens det ble jobbet med andre saker.

Det vi så brukte mest tid på var å sikre billedmotivet og følge tiggerne til huset på Ljan. Vi planla den jobben gjennom diskusjoner over flere dager. Så brukte vår reporter to hele dager til ren observasjon. De tre første dagene den neste uken ble brukt til enda mer observasjon og billedtaking sammen med fotograf. De neste to dagene gikk med på å skrive ut sakene som sto 21. og 22. mai. Underveis i disse to første ukene planla vi del to av serien og innhentet og systematiserte tips. Det meste av denne jobben ble gjort ved siden av den dagligdagse jobben med å styre nyhetsavdelingens øvrige jobbing.

Del to av serien jobbet vi med i en uke før vi hadde de tre sakene klare. Hovedsaken som sto på trykk 26. mai, og oppfølgeren til dagen etter, ble det gravd på hele den uken. Reportasjen fra huset som avsluttet serien ble lagd en av de siste dagene.

8. Spesielle erfaringer: Underveis vurderte vi følgende: Ville våre artikler bidra til å skape en negativ holdning til utenlandsk organisert tigging, uten å hjelpe tiggerne til et mer verdig liv? Vi oppfattet det slik at mange Oslo-folk allerede før vi gikk i gang med vår serie hadde sett seg lei på utenlandske tiggere, som med skuespill og fakter hadde inntatt mye av Oslo sentrum.

Temaet var altså allerede under bred debatt, noe vi hadde bidratt til gjennom de to artiklene 10. og 11. februar. Vi mente derfor at det var viktig å vise hvordan tiggerne ble organisert, styrt, og eventuelt utnyttet. Vi mente også at det var helt riktig av oss å identifisere den norske hospitseieren som eide huset de bodde i.

Til tross for flere tips valgte vi å sette punktum for vår serie med reportasjen der tiggerne fikk fortelle sin versjon (**vedlegg 7**). Vi ønsket ikke å drive noen kampanje mot utenlandske tiggere.

En direkte følge av våre artikler var det politiske initiativet til å utvide paragrafen mot menneskehandel til også å inkludere bakmenn som «utnytter eller får en person til å tigge». Dette ble lagt fram av Aps justispolitiske talsmann Thomas Breen med støtte i et flertall på Stortinget. Dette forslaget ble en fellesnyhet i alle medier, og ble presentert på en enkeltside hos oss 3. juni (**vedlegg 8**). Saken er en direkte følge av at Justisminister Knut Storberget tok til orde for nettopp en slik endring etter å ha lest vår første artikkel om tigging den 10. februar (se **vedlegg 1 og 2**). Oslos nye politivedtekter innført senere samme sommer ble også drevet fram av at våre artikler satte organisert tigging i fokus.

Noen konklusjoner etter arbeidet med tiggerserien ble oppsummert i en kommentar som sto på trykk tirsdag 6. juni (**vedlegg 9**). Utover sommeren ble

det merkbart færre utenlandske tiggere i Oslo, ettersom «våre» tiggere forlot landet. Huset på Ljan ble stengt som hospits, men politiet har ikke arrestert noen bakmenn. Vi har senere jobbet med å følge opp hvordan politiets nye vedtekter har slått ut, blant annet gjennom en reportasje fra Oslos paradegate på kveldstid (**vedlegg 10**). Vi kommer til å fortsette å ha fokus på dem som organiserer og utnytter tiggere i Oslo, men også på å vise de problemene tiggerne møter.

Oslo, 15. januar, 2007.

VEDLEGG:

Ideen formes:

1: Oppslag, side 12-13, Dagsavisen fredag 10. februar: «– Ikke gi penger»

2: Nyhetssak, side 10, Dagsavisen lørdag 11. februar: «Ber politiet ta tiggerbakmenn»

Hovedserien:

3: Oppslag, side 10-11, Dagsavisen lørdag 20. mai: «Tigger-penger bli samlet inn»

4: Nyhetssak, side 6, Dagsavisen søndag 21. mai: «–Organisert tigging er ulovlig erverv».

5: Oppslag, side 8-9, Dagsavisen fredag 26. mai: «Tiggerhus leies av

sosialkontor»

6: Nyhetssak, side 10-11, Dagsavisen lørdag 27. mai: «Tiggerhuset svartelistes»

7: Reportasje, si 10-11, Dagsavisen søndag 28. mai: «Tiggerne hevder ingen styrer dem»

Etterspill:

8: Nyhetssak, side 14, Dagsavisen lørdag 3. juni: «Ulovlig å utnytte tiggere»

9: Kommentar, side 2, Dagsavisen tirsdag 6. juni: «Tiggerstaden Oslo»

10: Nyhetsreportasje, side 4, dagsavisen 26. juni: «Tiggere ikke skremt vekk fra Karl Johan»